

Лисенко В.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студентка 6-го курсу Факультету заочного та вечірнього навчання*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СУБ'ЄКТ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ГРУНТОВИМ ПОКРИВОМ (ПОВЕРХНЕВИМ ШАРОМ) ЗЕМЕЛЬ

Суб'єктом злочину за кримінальним правом України визнається фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Таке визначення суб'єкта злочину є загальновизнаним результатом багаторічних досліджень науки кримінального права і отримало законодавче закріплення у ч. 1 ст. 18 чинного Кримінального кодексу України .

Кримінальний закон і теорія кримінального права вирізняють два види суб'єктів злочину - загальний і спеціальний. При цьому до обов'язкових ознак загального суб'єкта злочину відносяться: фізичність, осудність особи та досягнення нею певного віку. Наведені ознаки загального суб'єкта злочину є достатньо вивченими теорією кримінального права і не становлять особливих проблем при застосуванні ст. 2391 КК. Тому ми не ставимо за мету піддавати їх детальному аналізу [Олійник О. С. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст..

2391 КК України): соціальна обумовленість та склад злочину: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олійник Олена Сергіївна. - Х., 2015. - С. 143-144].

Проте певних зауважень потребує питання можливості і доцільності застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення з їх використанням дій, передбачених диспозицією ч. 1 ст. 2391 КК [Берзін П. С. Застосування заходів кримінально-правового впливу щодо юридичних осіб: проблеми генезису нового інституту кримінального права та прогноз наслідків його реалізації / П. С. Берзін, В. О. Гацелюк // Кримі - нальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти : тези доп. та повідом. учасників Міжнар. наук. -практ.

конф. (19-20 вересня 2013 р.). - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. - С. 27.].

Щодо досліджуваної нами норми, слід відмітити, що на теперішній час суб'єктом незаконного заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель може бути виключно фізична особа, що цілком відповідає чинному законодавству України про кримінальну відповідальність. Такий висновок випливає з відсутності вказівки на ст. 2391 КК в переліку злочинів, за вчинення яких уповноваженими особами від імені та в інтересах юридичних осіб до юридичних осіб застосовуються заходи кримінально - правового характеру (ст. 963 КК) [Олійник О. С. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 2391 КК України): соціальна обумовленість та склад злочину: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олійник Олена Сергіївна. - Х., 2015. - С 146].

Водночас, слід відмітити, що юридичні особи притягаються до відповідальності за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель в порядку адміністративного судочинства. Так, як уже зазначалось у нашому дослідженні, Запорізьким окружним адміністративним судом встановлено, що Комунальне підприємство «Ритуал» Бердянської міської ради (відповідач) проводило роботи по зняттю поверхневого шару ґрунту без спеціального дозволу на земельній ділянці території цвинтаря загальною площею 50,8345 га. За це з відповідача була стягнута шкода, заподіяна зняттям без спеціального дозволу ґрунтового покриву [Справа № 0870/7343/12 від 5 жовтня 2012 р., Запорізький окружний адміністративний суд [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. - Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26849282>. - Заголовок з екрана.] .

Вказівку на можливість вчинення дій щодо зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельної ділянки юридичною особою містить і п. 4.2. Порядку видачі дозволу, де зазначено, що у разі, якщо

заявник уклав договір на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельної ділянки з іншою фізичною чи юридичною особою, він до заяви та інших документів додає копію договору на виконання земляних робіт.

Крім того, як слушно зазначає А. В. Наумов, шкода, яка спричиняється довкіллю юридичною особою, значно перевищує шкоду, яка може бути заподіяна окремою фізичною особою, а тому і кримінально-правові санкції, які застосовуються до юридичних осіб за злочини проти довкілля, є більш ефективними, оскільки вони, на відміну від покарань, що застосовуються до фізичних осіб, здатні зробити економічно не вигідним заняття екологічно шкідливою діяльністю для всіх працівників підприємства, а не лише для його власника і керівного персоналу [Наумов А. В. Российское уголовное право. Курс лекций : в 3 т. - Т. 1 : Общая часть / А. В. Наумов. - 4-е изд., перераб. и доп. - М. : Волтерс Клувер, 2007. - С. 346.].

На жаль, положення Кримінального кодексу України, передбачаючи як заходи кримінальної відповідальності штраф і ліквідацію юридичної особи (ст. 966 КК), не визначають їх співвідношення з аналогічними заходами, встановленими для юридичних осіб чинним податковим, митним, антимонопольним, містобудівним, природоохоронним та іншими галузями законодавства [Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 25 січня 2013 р. до проекту Закону № 2032 від 17 січня 2013 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [Шр://№1.c1.га<ia^ou.ua/p1в/2'№еЬ2/'№еЬргос4_1?рї3511=45483](http://№1.c1.га<ia^ou.ua/p1в/2'№еЬ2/'№еЬргос4_1?рї3511=45483). - Заголовок з екрана.].

На думку Н. В. Нетеси, більшість з тих видів санкцій, які передбачені для юридичних осіб законодавством України, накладатися у цивільному чи адміністративному порядку, що робить сумнівним доцільність їх дублювання в КК України [Нетеса Н. В. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони або використання надр : монографія / Н. В. Нетеса. - Х. : Право, 2013. - С. 206.]. З цією позицією важко погодитися, оскільки відповідно

до останніх законодавчих змін (а саме, скасування постанови Верховної Ради України від 29 жовтня 1992 р. про порядок обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища) можливість ліквідації юридичної особи в адміністративному порядку вже не існує. Хоча можливість накладення штрафів на юридичних осіб в законодавстві зберігається.

Таким чином, ми приєднуємося до позиції О.С. Олійник, з приводу того, що застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення з їх використанням злочинів проти довкілля дійсно має сенс [Олійник О. С. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст.. 2391 КК України): соціальна обумовленість та склад злочину: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Олійник Олена Сергіївна. - Х., 2015. - С. 145-146]. Це пов'язано передусім з тим, що внаслідок шкідливої діяльності самого підприємства, яким керують фізичні особи, воно повинно зазнавати засудження з боку держави, аж до ліквідації такого підприємства, установи, організації тощо.

Науковий керівник: Колодін Д.О. - к.ю.н., доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».